

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΑΕΙΦΟΡΙΑΣ (Μάιος 2008)

Συγγραφέας: ΠΕΤΡΟΣ ΤΑΤΟΥΛΗΣ

Οι αρνητικές περιβαλλοντικές εξελίξεις στον πλανήτη τρέχουν τόσο γρήγορα, που μακροπρόθεσμη ανάπτυξη χωρίς αειφορία δεν είναι πια δυνατή. Και αυτό δεν είναι φωνή Κασσάνδρας, αλλά η απτή πραγματικότητα. Στη χώρα μας ο δημόσιος διάλογος για το περιβάλλον έχει εγκλωβιστεί στο αν πρέπει ή όχι να αυτονομηθεί ο τομέας αυτός από το ΥΠΕΧΩΔΕ. Το περιβάλλον ωστόσο είναι ένα ζήτημα πολυσύνθετο και αποτελεί υπόθεση περισσοτέρων από ένα Υπουργείων.

Θα ξεκινήσω με μια ευρύτατη παραδοχή: Ο παράγοντας «περιβάλλον» πρέπει να διατρέχει όλες τις πολιτικές όλης της δημόσιας διοίκησης και αυτοδιοίκησης. Μια διυπουργική Επιτροπή Προστασίας Περιβάλλοντος σε επίπεδο Υπουργών θα μπορούσε να αναλάβει τον συντονιστικό αυτό ρόλο, αλλά σε καμιά περίπτωση δεν θα μπορούσε να υποκαταστήσει ένα Υπουργείο, για σημειολογικούς και πρακτικούς λόγους. Για τον πιο αποτελεσματικό σχεδιασμό ενός τέτοιου Υπουργείου, η διεθνής εμπειρία αλλά και ο ίδιος ο ελληνικός πολιτισμός δείχνουν τον δρόμο. Οι αρχαίοι Έλληνες έβλεπαν τη φύση και τον άνθρωπο σαν ένα αδιαίρετο όλον. Στις πηγές, στις κρήνες ή στα ρυάκια «ζούσαν» μυθολογικές νύμφες και νεράιδες, αρχέγονοι μύθοι για ιερά δέντρα και ζώα καθόριζαν τις ζωές των ανθρώπων, αρχαίοι ναοί χτίζονταν στα φυσικά εξάρματα. Το φυσικό και το ανθρωπογενές περιβάλλον ήταν άρρηκτα συνδεδεμένα. Η ίδια αυτή λογική είναι που διέπει και τη Συνθήκη της UNESCO του 1972, η οποία αντιμετωπίζει με το ίδιο νομικό κείμενο τόσο τη φυσική όσο και την πολιτιστική κληρονομιά της ανθρωπότητας.

Η ολιστική αυτή θεώρηση έχει περάσει και στη διοικητική δομή πολλών χωρών με πολύ θετικά αποτελέσματα. Στη χώρα μας τώρα, η προστασία του φυσικού περιβάλλοντος ενώνεται διοικητικά με τα δημόσια έργα και με τις αγροτικές καλλιέργειες. Από την άλλη πλευρά όμως το αντικείμενο της προστασίας του ανθρωπογενούς περιβάλλοντος είναι διασπαρμένο σε τέσσερα Υπουργεία: Πολιτισμού, ΥΠΕΧΩΔΕ, Μακεδονίας-Θράκης και Αιγαίου και Νησιωτικής Πολιτικής.

Βλέποντας, λοιπόν, τα ζητήματα του περιβάλλοντος από μηδενική βάση,

καταθέτω δημοσίως προς συζήτηση μια συγκεκριμένη πρόταση: Να ιδρυθεί Υπουργείο Αειφορίας, στο οποίο να συγκεντρωθούν όλες οι εκτελεστικές αρμοδιότητες που προκύπτουν από το άρθρο 24 του Συντάγματος. Το άρθρο αυτό αντιμετωπίζει ενιαία όλα τα σχετικά θέματα και αρχίζει ως εξής: «Η προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος αποτελεί υποχρέωση του κράτους και δικαίωμα του καθενός. Για τη διαφύλαξή του το κράτος έχει υποχρέωση να παίρνει ιδιαίτερα προληπτικά ή κατασταλτικά μέτρα στο πλαίσιο της αρχής της αειφορίας». Για να επιτευχθεί η ολοκληρωμένη προσέγγιση που θεσπίζει ήδη το Σύνταγμά μας και οι διεθνείς συνθήκες, θα πρέπει να συγκεντρωθούν όλες οι αρμοδιότητες (και υπηρεσίες) της προστασίας και οργάνωσης του φυσικού και του δομημένου χώρου σε ένα φορέα. Από τη θητεία μου στο Υπουργείο Πολιτισμού θυμάμαι έντονα πόσα προβλήματα προέκυπταν από την αποσπασματική αντιμετώπιση των σχετικών θεμάτων, πόσο ταλαιπωρούσαν τους πολίτες οι αντιφάσεις και τα κενά, πόσο χρόνο απαιτούσαν οι γραφειοκρατικές διαδικασίες, με δυσμενή επίπτωση τελικώς στην ανάπτυξη της χώρας.

Παρεπόμενα πλεονεκτήματα μιας τέτοιας ρύθμισης θα είναι, το μεν ΥΠΕΧΩΔΕ να επανέλθει στον κύριο στόχο του, που είναι ο καλός προγραμματισμός, η σωστή μελέτη και η ποιοτική και γρήγορη κατασκευή των μεγάλων έργων υποδομής που τόσο έχει ακόμη ανάγκη η χώρα μας, το δε Υπουργείο Πολιτισμού να κάνει μία νέα αρχή που θα το βγάλει από τη δίνη της εσωστρέφειας στην οποία έχει περιπέσει λόγω της πρόσφατης περιπέτειας.

Ο πολιτισμός ως έννοια παρουσιάζει βεβαίως συνέχεια, αλλά στην περίπτωση μας ο σύγχρονος πολιτισμός υποβαθμίζεται λόγω της ευθύνης για την πολιτιστική μας κληρονομιά. Από διοικητικής απόψεως, για την πολιτιστική κληρονομιά προβλέπονται στο Υπουργείο Πολιτισμού 115 οργανικές μονάδες σε επίπεδο διεύθυνσης, εκ των οποίων οι 101 αφορούν τις αρχαιότητες, έναντι 6 για τον σύγχρονο πολιτισμό. Η προσπάθειά μας για το 2005 για μια διαφορετική οργάνωση του Υπουργείου και ισόρροπη ανάπτυξη και των δύο τομέων δεν τελεσφόρησε.

Το γαλλικό μοντέλο που εφαρμόστηκε κάποτε στη διάρθρωση του ελληνικού Υπουργείου Πολιτισμού έκανε τον κύκλο του. Είναι καιρός να δοκιμάσουμε το ιρλανδικό, το νορβηγικό, το φινλανδικό μοντέλο διοίκησης του τομέα, τα οποία ανταποκρίνονται καλύτερα στις νέες συνθήκες. Πιστεύω ότι ο σύγχρονος πολιτισμός

μαζί με τον αθλητισμό και τις πολιτικές για τη νέα γενιά (πλην της εκπαίδευσης) θα μπορούσαν να συνδυαστούν, είτε κατά το ιρλανδικό μοντέλο με τις αρμοδιότητες του Υπουργείου Τουρισμού (το οποίο αγωνίζεται να βρει τον ρόλο του, καθώς οι ουσιαστικές αρμοδιότητες που το αφορούν ανήκουν σε άλλα υπουργεία) είτε κατά το νορβηγικό μοντέλο με το Υπουργείο Τύπου και ΜΜΕ (το οποίο διαχειρίζεται ήδη ένα τμήμα του σύγχρονου λαϊκού πολιτισμού, τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης).

Η ίδρυση Υπουργείου Αειφορίας θα είναι λοιπόν μια αρχή για ευρύτερες μεταρρυθμίσεις. Μια ουσιαστική «Επανάδρυση». Όσο και αν αυτό είναι δυσάρεστο, το φανερώνουν οι δείκτες, οι αριθμοί, η ίδια η καθημερινότητα: Η Ελλάδα χάνει συνέχεια σε ανταγωνιστικότητα. Πολύτιμο περιουσιακό της στοιχείο και ταυτόχρονα σπουδαίο ανταγωνιστικό πλεονέκτημα είναι το περιβάλλον. Φυσικό και πολιτιστικό. Βέβαια, η δημιουργία ενός Υπουργείου Αειφορίας δεν πρέπει να χρησιμεύσει για ορισμένους ως άλλοθι. Πρέπει να γίνει από μηδενική βάση, προκειμένου να μη «γεννηθεί» με τις γνωστές χρόνιες παθήσεις. Πρέπει να στελεχωθεί από αφοσιωμένους και διακεκριμένους ανθρώπους, αφού πρόκειται για ζητήματα σύνθετα και πολύπλοκα. Ζητήματα που δεν είναι για γραφειοκράτες. Δεν είναι για ημιμαθείς. Δεν είναι για άτολμους. Και ασφαλώς μια τέτοια πρωτοβουλία απαιτεί πολιτικούς ηγέτες και όχι απλώς «πολιτικές». Οι πρώτοι θα διαμορφώσουν το μέλλον. Όσοι αρκεστούν στις «πολιτικές» θα συνεχίσουν απλώς να το φοβούνται.

Το άρθρο δημοσιεύθηκε στην Εφημερίδα «Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ» στις 11 Μαΐου 2008, σ. 27.